

STRUCTURA SOCIAL-POLITICĂ A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

(Contribuții) 1

NATALIA SIMION

Perioada interbelică a României este cunoscută ca o perioadă de importante modificări în domeniul economic, social și politic.

Desăvârșirea unității de stat prin actul unirii Transilvaniei cu România la 1 decembrie 1918, a creat condiții mai favorabile pentru progresul general al societății românești. Pregătită de veacuri, înfăptuirea unității de stat „— operă a maselor largi din întreaga țară, a întregului nostru popor — a realizat cadrul național și social-economic pentru dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție ; înmănuncherea laolaltă a energiilor și capacităților creatoare ale poporului nostru, a creat condiții favorabile activității forțelor progresiste ale societății, mișcării muncitorești revoluționare“¹.

Primul război mondial și consecințele sale au determinat ascuțirea contradicțiilor sociale din țara noastră, atât a contradicțiilor dintre rămășițele feudale și dezvoltarea generală capitalistă cât și a celor proprii orînduirii capitaliste și îndeosebi a contradicției fundamentale a orînduirii, dintre burghezie și proletariat. Analizînd orînduirea capitalistă, Marx sublinia că dacă inițial acesta cunoaște trei clase fundamentale — muncitorii salariați, capitaliștii și proprietarii funciari, treptat ea ajunge „să se împartă inevitabil în două clase : clasa proprietarilor și clasa muncitorilor lipsiți de proprietate“².

Clasele sociale ca entități bine definite nu pot exista izolat unele de altele, ci intră în mod necesar într-o serie de raporturi bine determinate.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și sociale din România*, în „Lupta de clasă“ nr. 5/1966, p. 12.

² K. Marx, Fr. Engels, *Scieri din tinerete*, Ed. pol., Buc., 1968, p. 549.

Relația fundamentală a societății capitaliste o constituie relația burghez-proletariat.

Evidențierea structurii sociale a unei orînduirii date implică atît prezentarea claselor și păturilor sociale, cît și a raporturilor dintre ele³.

După primul război mondial, ca urmare a refacerii și dezvoltării economiei naționale, se modifică potențialul economic al țării, crește suprafața agricolă și forestieră, numărul întreprinderilor industriale, capacitatea de producție a unor ramuri, rețeaua de transport și comunicații, se creează condiții pentru o dezvoltare mai rapidă a forțelor de producție⁴. Efectul social cel mai important al acestor modificări de ordin economic în primul rînd, îl constituie conturarea mai deplină a claselor fundamentale ale orînduirii capitaliste la noi — burghezia și proletariatul. Astfel, procesul de consolidare a pozițiilor economice și politice ale burgheziei românești este însoțit de un proces de diferențiere a acesteia în diferite grupări după domeniul în care își investește capitalul — domeniul bancar, industrial, comerț etc.

Intensificarea procesului de concentrare a producției și de centralizare a capitalului a constituit baza creșterii puterii economice a marii burghezii industriale și financiare. Începînd cu perioada stabilizării relației a capitalismului, crește numărul organizațiilor monopoliste, a căror rază de acțiune se limita însă la cadrul național.

Referindu-se la monopolul puterii politice deținut pînă în 1929 de către partidul liberal, condus de familia Brătianu, Lucrețiu Pătrășcanu considera că acesta se datorește îndeosebi pozițiilor ocupate de capitalul bancar autohton în economia națională. Acest capital constituia deci un puternic instrument în mîna partidului național-liberal. În mod just s-a afirmat că „atotputernicia capitalului financiar își găsea astfel un perfect echivalent în atotputernicia politică a celor care îl minuiiau și — în parte — îl stăpîneau”⁵.

Subliniind aceeași idee, St. Zeletin observa că un timp expresia „finanță națională” era identică cu expresia „finanță național-liberală”⁶.

Marea criză economică din anii 1929—1933 și mai ales criza de credit din anul 1931 și consecințele ei au subrezit atotputernicia băncilor liberale și a pozițiilor pe care le avea capitalul financiar autohton, administrat de aceste bănci în cadrul economiei naționale. Partidul liberal a urmat îndeaproape linia sinuoasă a crizei și a consecințelor ei, pierzînd din „poziția dominantă — și am putea spune exclusivă — deținută pînă atunci în viața publică a României”⁷.

Afirmînd în mod just că organisme suprastructurale burgheze sînt

³ I. Natansohn, *Conceptul de structură socială*, în „Lupta de clasă” nr. 10/1966, p. 91.

⁴ V. Axenciuc, *Situația economică-socială a României în perioada 1918—1924*, în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.”, nr. 4/1966, p. 125.

⁵ L. Pătrășcanu, *Sub trei dictaturi*, Buc., 1944, p. 17.

⁶ St. Zeletin, *Burghezia română*, Buc., 1925, p. 155.

⁷ L. Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 17.

un produs necesar al transformărilor social-economice, St. Zeletin susținea însă, eronat, că rolul progresist al burgheziei noastre nu se încheiase încă și în consecință orice mișcare socială ostilă acesteia este reacționară. Un punct de vedere „științific” în măsură să constituie „baza unei sănătoase politici care să nu răătăcescă în afara sferei realităților” consta — după el — în ideea că la noi „capitalismul nu și-a încheiat cariera sa revoluționară”⁸. În consecință — conchidea Zeletin — „pe temeliile unui capitalism în proces de formație și cu caracter revoluționar, un proletariat urmărind țelurile sale revoluționare ascunde de fapt o reacțiune... problemele care se ridică României în actuala ei fază de dezvoltare sînt de natură revoluționară burgheză, nu revoluționară proletară”⁹.

Prin intermediul acestor teze „teoretice”, Zeletin încerca să însuflețască maselor populare o atitudine pasivă, de acceptare resemnată a politicii duse de oligarhia financiară și industrială și, în ultimă instanță, de reprezentantul ei de seamă Partidul național-liberal.

După pierderea poziției dominante în economie și în viața politică a P.N.L. apare pe primul plan al vieții economice și politice acea grupare a burgheziei românești interesată îndeosebi în dezvoltarea industriei grele, metalurgice și de armament, industrii care nu evoluau, în jurul băncilor liberale, ci în jurul statului și a Băncii Naționale. Această grupare a burgheziei românești a fost un exponent al tendințelor dictatoriale, a fost reazimul de bază al instaurării și susținerii dictaturii regale.

Dezvoltarea capitalismului în perioada interbelică a determinat creșterea din punct de vedere numeric a clasei muncitoare, a ponderii ocupate de ea în cadrul populației țării, gruparea ei după specificul ramurilor de producție și după specificul locului de muncă.

Paralel cu creșterea numerică a clasei muncitoare are loc creșterea potențialului revoluționar al acesteia, se detașează în această privință în primul rînd nucleul de bază al proletariatului — proletariatul industrial.

Deșășamente puternice ale proletariatului industrial apar la C.F.R., în industria carboniferă din Valea Jiului, în cea petrolieră din Valea Prahovei, în București etc.

Despre luptele desfășurate de clasa muncitoare în anii de avînt revoluționar de după primul război mondial în mai toate țările din Europa și la noi, filozoful P. P. Negulescu apreciază că „... pe alocurea, o parte a maselor populare și anume muncitorii industriali, au crezut că trebuie să-și realizeze prin luptă aspirațiile lor. Așa au luat naștere nenumăratele greve ce au tulburat, anii treouți, viața economică a statelor europene. Fenomenul acesta nu era nou, desigur, nici el, dar nu luase niciodată mai înainte asemenea proporții amenințătoare”¹⁰.

⁸ St. Zeletin, *op. cit.*, p. 244.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ P. P. Negulescu, *Partidele politice*, Buc., 1926, p. 11.

Creșterea numerică a muncitorilor industriali între cele două războaie mondiale a fost între altele și consecința reproducerii forței de muncă care lucra în această ramură și a afluxului spre industrie a unei părți a țărănimii lipsite de pământ sau cu pământ puțin, ruinată ca urmare a procesului de dezvoltare a capitalismului în agricultură. În legătură cu creșterea numărului de muncitori industriali în perioada interbelică prin reproducerea forței de muncă ocupată în această ramură, economistul N. N. Constantinescu relevă: „în condițiile postbelice, cine se năștea proletar nu mai avea de regulă altă perspectivă decît să rămînă toată viața proletar”¹¹. Astfel, se constată o creștere apreciabilă a muncitorilor de origine muncitorească în totalul muncitorilor industriali, de fabrică.

În privința emigranților de la sat la oraș se constată că situația acestora era destul de grea, integrîndu-se cu greu în procesul de urbanizare, reușind abia la a treia generație să capete o anumită calificare și să piardă tradiția rurală.

Meseriașii ruinați în procesul concurenței capitaliste au constituit, de asemenea, un rezervor de muncitori pentru industrie.

Procesul de dezvoltare a capitalismului a determinat pe lîngă creșterea numerică a proletariatului și concentrarea acestuia în mari centre industriale și întreprinderi. În București, pe Valea Prahovei, Valea Jiului, în Arad, Cluj, Brașov, Oradea, Sibiu, Galați, Iași etc. găsim întreprinderile cu cel mai mare număr de muncitori industriali. Concentrarea muncitorilor în mari centre industriale și în mari întreprinderi a constituit unul din factorii care au dus la dezvoltarea conștiinței de clasă a muncitorimii, la angajarea ei în această perioadă în mari bătălii de clasă, la manifestarea ei ca forță social-politică cea mai avansată a societății noastre interbelice.

Modificări importante s-au produs și în structura socială a păturilor mijlocii ale societății (mici producători de mărfuri, mici comercianți, liber profesioniști etc.), care cunosc un proces de diferențiere ca urmare a dezvoltării economice. Unele pături mijlocii, ruinîndu-se, intră în rîndurile proletariatului, altele, restrînse ca număr, trec în rîndurile burgheziei.

În cadrul păturilor mijlocii se constată o creștere a numărului funcționarilor și a ponderii lor, determinate de apariția unor industrii noi și activizarea celor existente, care aveau nevoie de funcționari, cadre tehnice etc.

Necesitatea dezvoltării bazei economice „a înlesnit posibilitatea ca numărul funcționarilor și cadrelor tehnice să cîștige o poziție mai bună în interiorul păturilor mijlocii și în structura socială de ansamblu”¹². Această situație a fost determinată de faptul că orînduirea capitalistă duce la „o creștere foarte rapidă a numărului funcționarilor în toate

¹¹ *Situația clasei muncitoare din România*, Ed. pol., Buc., 1966, p. 185.

¹² I. Saizu, M. Rusenescu, *Modificări în structura social-politică a României (1922—1928)*, în „Studii” nr. 6/1970, p. 1177.

domeniile muncii naționale, o sporire neîncetată a cererii de intelectuali. Aceștia din urmă ocupă o situație specifică printre celelalte clase, apropiindu-se în parte de burghezie prin relațiile, prin concepțiile lor etc., iar în parte de muncitorii salariați, pe măsură ce capitalismul răpește tot mai mult intelectualului situația lui de sine stătătoare, transformându-l într-un salariat dependent...¹³

Modificări importante au loc și în structura de clasă a țărănimii, în special după aplicarea reformei agrare care, la început, determină micșorarea numărului de țărani săraci și de proletari agricoli și creșterea numărului de țărani mijlocași și a burgheziei satelor, ca apoi prin atragerea tot mai intensă a satului în sfera relațiilor capitaliste, a crizei economice din anii 1929—1933 care afectează serios și prețurile agricole, a sporirii poverilor fiscoale să se ajungă la un proces de pauperizare a țărănimii, la o sensibilă creștere numerică a forței economice a chiaburimii și a proletariatului și semiproletariatului agricol.

Sub presiunea necesităților social-economice obiective și a avântului revoluționar al maselor, declanșat la sfârșitul primului război mondial, clasele dominante s-au orientat spre înfăptuirea unor reforme care să satisfacă cerințele maselor, în limitele impuse, firește, de menținerea regimului existent. Între acestea un loc primordial îl ocupă reforma agrară și reforma electorală.

Referindu-se la situația existentă la sate, în această perioadă, istoricul Nicolae Iorga o caracteriza lapidar, la 22 martie 1918, astfel: „La țară e neliniște. Pe la munte demobilizații ară pe moșia boierească”¹⁴, iar la 20 octombrie același an, conchidea: „Neîntârziate reforme sociale se par indispensabile”¹⁵.

Într-adevăr în perioada imediat următoare primului război mondial 1918—1921 „toate partidele și grupările politice burgheze au elaborat... programe ce cuprindeau, fie și formal, reforme și măsuri cu caracter democratic”¹⁶.

Masele care au dus greul războiului au ieșit din conflictul mondial cu conștiința că ele constituie suportul adevărat al vieții statelor și instrumentul principal al puterii lor. Masele ajung acum la convingerea — după cum recunoaște filozoful P. P. Negulescu — „că li se cuvine, deci, o soartă mai bună...”¹⁷.

Încă înainte de primul război mondial, subliniind necesitatea înfăptuirii unor reforme care să ducă la îmbunătățirea situației maselor țărănești, istoricul A.D. Xenopol scria: „Dintre ideile de reforme launtrice cea de căpătenie, aceea în care se adună toate silințele prefacerii,

¹³ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. IV, Ed. pol., Buc., 1964, p. 203.

¹⁴ N. Iorga, *Memorii (1917—1920)*, vol. 1, Buc., p. 330.

¹⁵ *Ibidem*, vol. 2, p. 32.

¹⁶ I. Agrigoroaie, *Observații privind programul Partidului național-liberal din perioada 1918—1921*, în *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași*, secțiunea a III-a, anul 1970, p. 95.

¹⁷ P. P. Negulescu, *op. cit.*, p. 10.

este îmbunătățirea soartei clasei celei mai numeroase și mai însemnate a poporului român, aceea pe munca căreia se reazemă întreaga clădire politică și socială a acestei țări agricole, singura clasă care pînă atunci hrănise viața ei, și totodată singura în care se păstrase încă firea poporului cea neaoșă și neatinată de valurile străinismului”¹⁸.

În atmosfera revoluționară de după război, masele vin cu revendicări sporite mergînd de la reforma agrară, libertăți și drepturi cetățenești, înlăturarea foametei și mizeriei pînă la lichidarea exploatarei, a regimului existent¹⁹.

Pe plan social, după război, ca urmare a accentuării rolului industriei în viața economică, va crește tot mai mult ponderea burgheziei în cadrul coaliției burghezo-moșierești. Înfăptuirea reformei agrare și a reformei electorale va avea drept consecință slăbirea considerabilă a pozițiilor economice și politice ale moșierimii.

Introducerea votului universal, pentru prima dată în istoria regimului electoral la noi²⁰ a jucat un rol important în viața politică a țării, deschizînd drumul maselor țărănești la viața politică a țării.

Votul censitar excludea masele populare — muncitorii și țărani — de la o participare activă la viața politică a țării, excludea posibilitatea manifestării lor ca o forță politică serioasă, proporțională cu valoarea lor socială și numerică în stat. Caracterizînd activitatea celor două partide de guvernămînt — conservator și liberal — care se succedau alternativ la conducerea statului drept „o activitate de club... în cadrul unui regim parlamentar fiov, bazat pe un constituționalism formal și aplicabil doar păturilor guvernante — Lucrețiu Pătrășcanu sesiza adevărata esență la care se reduceau „acerbele lupte politice din acea vreme”²¹.

Sistemul bipartid (liberal și conservator), existent la noi pînă la primul război mondial, simplificase accesul partidelor la guvern.

Introducerea votului universal și constituirea de noi partide după război complică și intensifică lupta partidelor pentru a ajunge la guvernare. Astfel, P.P. Negulescu, relevînd viața politică din acea vreme afirma că ea ne înfățișează privescerea tulburătoare a celui „bellum omnium-contra omnes”... O luptă violentă a partidelor vechi între ele, a partidelor noi între ele și a partidelor vechi contra celor noi — a început din primăvara anului 1918 încocoace și a mers crescînd în înverșunare. Astfel diferitele partide nu și-au combătut numai... principiile teoretice,... soluțiile practice, dar și-au contestat reciproc legitimitatea,... dreptul la exis-

¹⁸ A. D. Xenopol, *Istoria partidelor politice în România*, vol. 1—2, 1910, p. 296.

¹⁹ V. Axenciuc, *Situația economică-socială a României în perioada 1919—1924*, în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.”, nr. 4, 1966, p. 128.

²⁰ Ion Saiu, Leon Eșanu, *Momente din istoria regimului electoral din România (1922—1928)* în „Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lîngă C.C. al P.C.R.”, nr. 3/1970, p. 84.

²¹ L. Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 65.

tență...²².

Modificările economico-sociale determină schimbări importante în viața politică a țării. Dispar acum o serie de partide ale moșierimii și burgheziei și sînt înființate noi partide, preocupate să-și creeze o anumită bază economică și socială prin atragerea diferitelor categorii ale burgheziei și îndeosebi a țărănimii devenită o importantă forță electorală. Astfel va dispărea practic din viața politică a țării vechiul partid conservator, organizația politică a marii proprietăți funciare. Partidul conservator făcea parte — dar va sucomba repede — din forțele politice care se găseau în luptă imediat după primul război mondial alături de partidul național-liberal, partidul național-democrat (Iorga), partidul național-român din Ardeal și partidul social-democrat²³.

Compromis iremediabil prin politica sa fățișă în favoarea marilor proprietari funciari și prin colaborarea cabinetului Marghiloman cu ocupanții germani în timpul războiului, partidul conservator își pierde forța politică. El încercă în octombrie 1919, în ajunul alegerilor parlamentare, să supraviețuiască adoptînd un nou program și denumirea de „Partid Conservator Progresist”, dar fără succes.

Referindu-se la sistemul „rotativei guvernamentale” de la noi, profesorul I. Borcea observa just că „partidul liberal și partidul conservator... fără nici o deosebire între ele... s-au succedat la putere prin învoială”²⁴, iar scriitorul I. L. Caragiale aprecia că „cele două așa-numite partide istorice, care alternează la putere, nu sînt, în realitate, decît două mari fracțiuni, avînd fiecare nu partizani, ci clientelă”²⁵.

Spre deosebire de Anglia, unde existau două partide de guvernămînt și o alternare (neregulată) la guvern, determinată de jos, în sus, de corpul electoral, făcîndu-se mai întîi alegerile și apoi constituindu-se cabinetul ministerial, conform cu indicațiile corpului electoral, în România cele două partide de guvernămînt alternau la guvern într-o succesiune regulată, dar fără bază în corpul electoral²⁶. La noi, se constituia mai întîi guvernul, apoi acesta făcea alegeri generale, al căror rezultat era în conformitate cu voința sa. Cerința primului ministru Petre Carp „Dați-mi puterea și vă dau parlamentul”²⁷ exprimă succint, dar elocvent această situație. Voturile aveau și ele, deci, „o albie a lor”²⁸.

Unii autori contestă pe bună dreptate că în România nu ar fi existat un regim parlamentar și un mecanism reprezentativ, ci susțin că în realitate a existat un regim guvernamental rotativ într-o formă parlamentară²⁹.

²² P. P. Negulescu, *op. cit.*, p. 20.

²³ Stanciu Stoian, *Fazele dezvoltării țărănismului în România*, Buc., 1945, p. 25.

²⁴ I. Borcea, *Rostul și drumul Partidului țărănesc în România întregită*, Iași, 1921.

²⁵ I. L. Caragiale, 1907 — *Din primăvară pînă în toamnă*, Editura, Viața Românească, Iași, 1920, p. 10.

²⁶ Matei Dogan, *Analiza statistică a democrației parlamentare din România*,

²⁷ *Ibidem*, p. 25.

²⁸ *Ibidem*, p. 43.

²⁹ *Ibidem*, p. 52.

Partidul național-liberal, timp de decenii cel mai puternic partid al burgheziei românești, după ce ounoaște în perioada imediat următoare primului război mondial o criză, între anii 1919—1921, recunoscută până și de liderii săi, reușește să o depășească și să se mențină mai mulți ani pe primul plan al vieții politice.

În alegerile din noiembrie 1919 pentru Cameră, ca urmare a scăderii considerabile a popularității sale, partidul liberal, deși a fost sprijinit de guvernul Văitoianu, nu a obținut decât 18% din mandatele de deputați, pentru ca în alegerile din 1920 să obțină numai 3% din mandate, iar în alegerile din 1920 să obțină numai 3% din mandate.

În cadrul acestui partid — reprezentant tradițional al majorității burgheziei — rolul conducător îl avea marea burghezie grupată în jurul Băncii Naționale și a unor bănci comerciale, ca Banca Românească, Banca generală și Banca comerțului din Craiova.

Partidul național-liberal, recunoaște St. Zeletin, „a urmărit mereu o politică strict burgheză, consecvent mercantilistă, ocrotind interesele capitalismului național”³⁰, în vreme ce partidul conservator — sublinia el — a dus o politică opusă determinată „de interesele speciale ale marilor proprietari, care vroiau să vindă scump produsele solului și să cumpere ieftin fabricate străine”³¹.

Partidul liberal era sprijinit și de acea parte a claselor dominante, care deși avea proprietăți funciare era interesată îndeosebi în afacerile industriale, bancare și comerciale. Acest partid exercita o influență preponderentă în conducerea statului prin pârghiile economice de care dispunea și prin legăturile strânse cu cercurile de la palat.

În jurul partidului liberal se grupaseră foarte multă vreme și pături ale intelectualității, ale micii burghezii democratice de la orașe și ale țărănimii înstărite în special, care tindeau spre obținerea votului universal și spre limitarea sau chiar lichidarea proprietății moșierești³². Aceste forțe sociale, reprezentate de gruparea poporanistă a lui C. Stere, de unii din foștii socialiști generoși, considerau că prin intermediul partidului liberal vor reuși să-și satisfacă aceste revendicări. După proclamarea votului universal, dorind transformări mai adânci decât cele admise de liderii liberali, majoritatea acestor pături și în special cele ale țărănimii înstărite s-au orientat spre noi partide, spre Partidul Poporului și Partidul Țărănesc.

În sistemul partidelor claselor dominante, la sfârșitul primului război mondial, un loc important ocupa Partidul național român, care, pentru activitatea sa în timpul dominației austro-ungare în Transilvania, se bucura de influență și stima deosebită a populației românești transilvănene. Înfăptuirea unității de stat a României reclama o schimbare a rolului și orientării activității acestui partid. În aceste condiții, programul din

³⁰ St. Zeletin, *op. cit.*, p. 162.

³¹ *Ibidem*.

³² V. Liveanu, *Situația politică a României în momentul creării P.C.R.*, în „Studii”, nr. 3/1966, p. 451.

1905 al Partidului național nu mai corespundea noii situații, iar clauzele declarației de la Alba Iulia reprezentau în fapt programul partidului³³. Masele populare sperau că înfăptuirea unității statale să ducă la realizarea unor transformări radicale, conforme cu spiritul declarației de la Alba Iulia. Și, într-adevăr, o parte din intelectualii democrați ca V. Goldiș, I. Agârbiceanu, care activau în organele partidului național, tindeau spre realizarea aspirațiilor maselor populare. Cercurile preponderent conducătoare însă, în frunte cu Iuliu Maniu, Al. Vaida, A. Vlad, sub presiunea mișcării maselor, considerau oportună înfăptuirea reformelor agrare, electorală și altele dar mai limitate decât prevederile declarației de la Alba Iulia, acționând hotărât pe linia stăvilirii luptelor revoluționare.

Încercând să-și recâștige influența și să-și refacă popularitatea — în preajma alegerilor din 1920 — Partidul național a adoptat un nou program cuprinzând o serie de înfăptuiri democratice, care a rămas însă fără un ecou deosebit. În această privință este semnificativ faptul că în alegerile din mai 1920, partidul național obține doar 23 din cele 205 locuri de deputați din județele din Transilvania.

Structura politică din perioada la care ne referim se modifică și prin înființarea unor noi partide ca : Partidul poporului, Partidul țărănesc etc.

Cercurile conducătoare ale burgheziei și moșierimii, datorită faptului că vechile lor partide erau compromise și incapabile să mai contribuie substanțial la menținerea vechiului regim, procedează la înființarea de noi partide. Astfel, un grup de politicieni reacționari, care făcuseră parte din Partidul conservator, împreună cu generalul Averescu, au constituit, în aprilie 1918, „Liga poporului”³⁴.

Relevând împrejurările în care a luat ființă „Liga poporului”, P. P. Negulescu, membru al acesteia, afirma că în urma creșterii valului revoluționar al maselor „câțiva oameni mai clarvăzători s-au întrebât atunci, cum s-ar putea ocoli primejdia ce ne amenință, canalizând nemulțumirile maselor populare și dându-le putința să-și caute satisfacția pe căi legale, în cadrul organizării politice și sociale în ființă. Piedica de căpetenie ce le sta în drum fiind neîncrederea tuturor în vechile partide, ei s-au gândit să înființeze un partid nou, în care masele populare necăjite să-și poată pune nădejdea și de la care să poată aștepta în liniște îndreptarea”³⁵. El conchidea că „noul partid nu poate fi decât un partid democratic”³⁶.

Liderii noii organizații politice își propuneau — așadar — să salveze regimul existent prin atragerea maselor cu ajutorul unui program chipurile democratic, dar care în realitate să servească scopurile lor reacționare. Conducătorii „Ligii poporului” urmăreau scopuri diferite de cele anunțate maselor.

³³ V. Liveanu, *op. cit.*, p. 458.

³⁴ *Relații agrare și mișcări țărănești în România*, Ed. pol. Buc., 1967, p. 221.

³⁵ P. P. Negulescu, *op. cit.*, f. 223.

³⁶ *Ibidem*, p. 223.

Noul partid trebuia să fie — „în primul rînd un partid al țărănimii — afirma P.P. Negulescu — dar, menționa el, — fără să fie totuși un partid de clasă”³⁷. P. P. Negulescu recunoaște deschis că se urmărea ridicarea țărănimii pentru a face dintr-însa „un factor de echilibru”³⁸ și „nu un factor de dominație”³⁹ care ar aspira spre dictatura unei clase, ducînd astfel, considera el, la suprimarea regimului constituțional. Pentru a releva ideea că noua formație politică milita în favoarea întregii națiuni și nu a unei clase, ea și-a luat numele caracteristic de „Liga poporului”⁴⁰.

Metoda politică utilizată de acest partid a fost agitația deosebită în jurul reformelor pe care preconiza a le înlăptui, printre care realizarea îndeosebi a reformei agrare.

Influența și popularitatea Partidului poporului a fost cu totul efemeră, activitatea liderilor acestui partid și îndeosebi a generalului Averescu a dus la compromiterea și transformarea lui — după 1922 — într-o grupare politică cu totul neînsemnată, un fel de pion în manevrele principalelor partide ale claselor dominante.

Partidul țărănesc este celălalt partid burghez important care a luat ființă alături de Partidul poporului în aceeași perioadă de profunde transformări social-politice și economice, ce au avut loc în România postbelică.

Un rol însemnat în înființarea noului partid politic l-a avut un grup de intelectuali de la sate, avînd în frunte un grup de profesori universitari din București și Iași, un grup de conducători ai băncilor, cooperativelor și obștiilor satești.

Prin introducerea votului universal, burghezia satelor capătă posibilitatea de a-și spune direct cuvîntul în conducerea statului, folosindu-se de influența pe care o avea asupra masei electorale țărănești.

Referindu-se la înființarea partidului țărănesc, sociologul D. Drăghicescu, liberal ca orientare politică, susținea că el a răspuns unor necesități pe care partidul liberal nu le rezolvase integral și la timp, mai exact unei activități nesatisfăcătoare a liberalilor la sate⁴¹.

Existența unui partid țărănesc, cu un larg program democratic se considera a fi pentru țara noastră o necesitate socială. „Pentru că numai un partid țărănesc — afirma Paul Bujor — ca și un partid muncitoresc bine organizat și în stare de a lua conducerea țării, poate înlăptui reforme adînci și serioase”⁴² dar „fără zguduiri anarhice”⁴³ preciza el.

Formal, Partidul țărănesc a luat ființă în ziua de 5 decembrie 1918, la București, cu prilejul unui congres cooperatist, cînd participanții,

³⁷ *Ibidem*, p. 238.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ D. Drăghicescu, *Partide politice și clase sociale*, Buc., 1922, p. 90.

⁴² „Țara nouă”, din 23 iunie 1919.

⁴³ *Ibidem*.

indeosebi învățători și preoți, decid constituirea acestuia fără ca evenimentul să aibă la început „un răsunet deosebit”⁴⁴. În același timp, la Iași, un grup de profesori universitari și muncitori constituie „partidul țărănesc și muncitoresc”⁴⁵.

În februarie 1919, după unele consfătuiri care au avut loc în cabinetul de la Universitatea din București, a prof. Vasile Pârvan, adept al acestei mișcări, Partidul țărănesc a fuzionat cu Partidul Muncitoresc din Iași, care avea în fruntea sa pe I. Borcea, Paul Bujor și C.I. Parhon.

Unii dintre intelectualii care făceau parte din partidul țărănesc (Paul Bujor, I. Borcea, C. I. Parhon, I. Răducanu, Cezar Petrescu, V. Madgearu ș.a.) considerau că, în situația dată, acesta era partidul cel mai potrivit pentru a realiza unele îmbunătățiri imediate în situația maselor țărănești, de unde sprijinul și adeviziunea lor.

Partidul țărănesc era apreciat în mod greșit de unii teoreticieni ca fiind singurul partid democrat, cu viitor și cu un program care ar fi dus la schimbarea politicii vechi „oligarhice” dinainte de război.

Programul partidului țărănesc a fost expus, pe scurt, în „Actul constitutiv” din decembrie 1918 și apoi, pe larg, în septembrie 1920. Noul partid s-a prezentat în fața maselor cu un program care abundă în generalități, „dar, din el, transpare buna intenție, credința generoasă, adeseori naivă, în posibilitatea îmbunătățirii radicale a soartei celor mulți, fără a modifica structural rânduilele existente”⁴⁶.

Alegerile parlamentare din anul 1919 aduc noului partid primul succes, cu toate acestea, convingerea multora era că succesul țărăniștilor era un accident politic temporar, o modă care va trece după limpezirea și asanarea atmosferei politice și morale a țării. Astfel în alegerile din anul 1919, Partidul țărănesc obține 46% din voturi (fără Transilvania), scăzând, în 1920 la circa 12,50%, pentru a crește din nou în anul 1922 la aproximativ 18,50% pe țară⁴⁷.

Analiza principalelor partide ale claselor dominante la care ne-am referit evidențiază slăbirea considerabilă a forțelor politice fătis reacționare (conservatorii) și apariția pe primul plan a forțelor care, sub presiunea avântului revoluționar al maselor și a necesităților social-economice obiective, se declarau pentru reforme, bineînțeles în limitele impuse de cerințele menținerii și întăririi regimului existent. Se mai constată în cadrul acestor partide afirmarea unor grupări sau curente de stînga care influențează cursul politic imprimat de liderii de dreapta sau de centru.

Alături de partidele amintite, toate cu programe și tendințe burgeze, se afirmă în acei ani „Partidul social-democrat ca o mare forță, cel puțin electorală”⁴⁸. Astfel, în alegerile din 1920, acest partid intrunește

⁴⁴ Stanciu Stoian, *Fazele dezvoltării țărănismului în România*, Buc. 1945, p. 25.

⁴⁵ „Dreptatea”, din 9 decembrie 1934.

⁴⁶ Z. Ornea, *Momente din istoria politică a țărănismului (1880—1926)*, în *Analele Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R.*, 1968, nr. 4, p. 118.

⁴⁷ Ivan Marcel, *Evoluția partidelor noastre politice 1919—1932, 1933*, p. 10.

⁴⁸ L. Pătrășcanu, *op. cit.*, p. 68

un mare număr de voturi, cu toată iveroarea dezlântuită împotriva candidaților lui în timpul campaniei electorale, care-i aduc douăzeci și unu de mandate parlamentare⁴⁹.

Dintre forțele politice existente la noi pînă în mai 1921, cea mai avansată forță politică a țării era Partidul Socialist⁵⁰.

Procedînd la o clasificare a partidelor politice, filozoful P.P. Negulescu trece Partidul Socialist în rîndul partidelor de clasă și recunoaște creșterea rolului acestuia în epocă, scriind că „împrejurările de după război îi daseră un oarecare avînt...⁵¹.

Programul din mai 1919 al acestui partid, reflectînd maturizarea politică și dezvoltarea conștiinței de clasă a proletariatului din țara noastră, menționa că partidul socialist „luptînd pentru schimbarea totală a organizației sociale burgheze... este un partid revoluționar, pe cînd toate celelalte partide existente, atît cele reacționare cît și cele progresiste, întrucît vor menținerea proprietății private, deci a claselor și a robiei de clasă, sînt și rîmin partide de conservare a societății de azi.”⁵² În condițiile specifice de dezvoltare a României, partidele burgheze tindeau spre menținerea nu numai a rînduieiilor burgheze, ci și a unor rămășițe feudale, nereușind să asigure desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. Această situație adîncea la extrem contradicția dintre cei doi poli ai societății capitaliste, dintre burghezi și proletarii.

La Congresul care a avut loc la București, la 8 mai 1921, marea majoritate a membrilor Partidului Socialist se pronunța pentru transformarea acestuia în Partid Comunist din România și pentru aderarea lui la Internaționala a III-a, comunistă.

Relevînd însemnătatea acestui act politic, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Crearea partidului comunist a marcat triumful forțelor revoluționare și al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră; din acest moment mișcarea revoluționară din România a intrat într-o etapă nouă, superioară a dezvoltării sale⁵³.

Constituirea Partidului Comunist Român a determinat cea mai însemnată modificare în structura politică a țării, a marcat ridicarea pe o treaptă superioară a mișcării muncitorești, revoluționare, lupta acesteia pentru rezolvarea radicală a problemelor social-politice pe care le cerea evoluția societății românești. Spre deosebire de partidele politice burgheze care în noua etapă de dezvoltare a României își luaseră titlaturii democratice, naționale și progresiste, dar care prin programele adoptate tindeau în fapt să consolideze regimul burghez și propriile lor poziții economice și politice, Partidul Comunist Român, de la începutul existenței sale, și-a asumat misiunea istorică de a transforma societatea noastră și de a construi o societate nouă, socialistă.

⁴⁹ *Crearea Partidului Comunist Român — Mai 1921*, sub redacția: Ion Popescu Puțuri și Augustin Deac, Ed. șt., Buc., 1971, p. 290.

⁵⁰ V. Liveanu, *op. cit.*, p. 467.

⁵¹ P. P. Negulescu, *op. cit.*, p. 242.

⁵² *Documente din istoria mișcării muncitorești din România din 1916—1920*, Ed. pol., Buc., 1966, p. 204.

⁵³ Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român*, Ed. pol., Buc., 1971, p. 10.

Perioada imediat următoare încetării primului război mondial poartă amprenta unor libertăți de manifestare și organizare impuse de lupta și avîntul revoluționar al maselor, libertăți care, pe măsură ce burghezia își consolidează pozițiile, sînt restrînse treptat, culminînd cu ilegalizarea partidului comunist.

Burghezia își întărește pozițiile economice și apoi și politice pe măsură ce procesul de refacere a producției materiale ia sfîrșit, atîngînd în anul 1924 nivelul antebelic⁵⁴, în producția industrială și agricolă, transporturi etc. Se constată, îndeosebi, consolidarea pozițiilor burgheziei industriale și financiare ca urmare între altele a înfăptuirii în această perioadă a așa ziselor „naționalizări“, îndeosebi a unor întreprinderi și bănci cu capital german și austro-ungar din Transilvania și Banat.

Întărirea pozițiilor marii burghezii se reflectă și într-o serie de legi elaborate acum, care restrîngeau prevederile democratice din constituție. De exemplu, legea „Mîrzescu“ din anul 1924 era îndreptată împotriva organizațiilor revoluționare, legea electorală, din 1926, lovea în caracterul universal al votului, prin introducerea primei guvernamentale etc.

Subliniind întărirea pozițiilor politice și economice ale marii burghezii și rolul ei istoric, Șt. Zeletin aprecia în mod eronat rolul țărănimii în evoluția societății. El scria că „țărănimia n-a fost niciodată și nicăieri, un factor social sau politic de sine stătător, cu atît mai puțin un factor revoluționar. Rolul țărănimii a fost întotdeauna secundar în mișcările sociale și inexistent în mișcările politice“⁵⁵. Șt. Zeletin consideră că în România țărănimia nu s-ar putea ridica împotriva burgheziei, deoarece interesele acesteia sînt legate de dezvoltarea capitalismului național. Totuși, afirma el, „dacă poate fi vorba de vreo primejdie pentru dictatura politică a Marelui Finanțe, desigur că acesta nu va veni din partea țărănimii. Adevărul e că singurul factor, care în noua noastră situație ar putea precumpăni influența burgheziei, este proletariatul și acesta se află, aprecia el în mod greșit, abia în germene“⁵⁶. Zeletin credea că supremația Marelui Finanțe nu poate fi desființată de nici o activitate politică, ea va dispărea de la sine, prin însăși evoluția societății noastre cînd va veni timpul — susținea el. Această poziție a lui Șt. Zeletin echivala cu dezarmarea clasei muncitoare, condamnarea ei la o atitudine pasivă de renunțare la luptă împotriva burgheziei⁵⁷.

Creșterea valului revoluționar, organizarea tot mai concretă a luptei clasei muncitoare în fruntea căreia se situa partidul comunist, a alarmat burghezia care, încercînd să se pună la adăpost, a recurs la înființarea și sprijinirea unor organizații de tip fascist cum au fost Liga apărării naționale creștine (L.A.N.C.), „Legiunea Arhanghelul Mihail“ de sub conducerea lui C. Z. Codreanu, transformată în 1929 în „Garda de Fier“ etc. Această orientare politică spre fascism a claselor dominante echivala cu o diversiune împotriva forțelor revoluționare, împotriva

⁵⁴ V. Axenciuc, *op. cit.*, p. 129.

⁵⁵ Șt. Zeletin, *op. cit.*, p. 165

⁵⁶ *Ibidem.*

⁵⁷ *Ibidem.*, p. 166.

maselor muncitoare care luptau pentru un regim de reală echitate socială, pentru înlăturarea asupririi de clasă.

Legiferarea unor reforme de către burghezie a fost urmarea faptului că altă soluție nu exista în fața puternicelor presiuni ale maselor. Burghezia înțelegea să conserve pe mai departe orânduirea socială existentă și nu era dispusă să tolereze accesul celor mulți la drepturile proclamate, decât în măsura în care nu erau puse în primejdie pozițiile dominației sale de clasă.

Importantele prefaceri de ordin economic, politic și social din acei ani au avut drept consecință o regroupare politică continuă a claselor dominante, corespunzătoare noilor realități. Vechiul sistem de guvernare bipartid (liberal-conservator) nu mai putea fi aplicat. Apare ideea „salvatoare” a creării unui mare partid de guvernământ, care să țină în cumpănă puternicul partid liberal. Partidul țărănesc se situează în fruntea partidelor burgheze care în acea vreme luptau *împotriva liberalilor*. Scopul principal în această luptă a partidului țărănesc era desigur guvernarea și spre realizarea acestui țel era concentrată toată atenția și energia sa. „Realitatea este că, în mod obiectiv, interesele urmărite de țăraniști — detronarea atotputernicilor liberali și instaurarea unei ordini legale, constituționale — corespundeau unor revendicări generale”⁵⁸. Așa se explică faptul că partidul țărănesc, partid nou, necompromis încă prin guvernare, se bucura de adevărate simpatii și largi cercuri din rândurile țărănimii și micii burghezii orășenești. În acești ani, partidul țărănesc uzează de o frazeologie demagogică și face promisiuni pe care nu le îndeplinește, îndreptându-și aparent lupta împotriva liberalilor. Dar, lupta cu partidul liberal era extrem de dificilă și forțele de care dispunea Partidul țărănesc nu erau suficiente. De aceea se caută cu febrilitate soluții care să ducă la scopul propus. Se ajunge la concluzia că soluția „cea mai potrivită era fuziunea cu un alt partid și el încă necompromis de guvernări antipopulare, care să aibă un program moderat burghez”⁵⁹.

S-a vehiculat mai întâi ideea unei fuziuni cu partidul lui Nicolae Iorga, la care se renunță, deoarece, fiind vorba de un partid nefinsemnat, nu ar fi adus țăraniștilor un câștig prea mare, o fortificare din punct de vedere politic. Atenția se îndreaptă apoi spre Partidul național din Transilvania, care urmărind o creștere a forței sale politice acceptă fuziunea cu partidul țărănesc, în pofida unor principii programatice diferite.

Divergențele programatice dintre cele două partide au făcut ca tratativele să dureze foarte mult, aproape patru ani. Unul dintre cele mai controversate puncte ale fuziunii era „chestiunea exproprierii a doua, la care partidul țărănesc nu ar putea renunța fără să nu primejduiască însăși rațiunea existenței sale”⁶⁰, iar partidul național declara că nu o putea accepta, insistând și la renunțarea altui punct din progra-

⁵⁸ Z. Ornea, op. cit., p. 40.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 41.

⁶⁰ „Viitorul”, din 3 octombrie 1926.

mul țărănist considerat extrem, acela privitor la lupta de clasă. Fuziunea s-a realizat însă, la urmă, cu acceptarea unor serioase concesii programatice de către partidul țărănesc.

Referindu-se la fuziunea celor două partide național și țărănesc, „Viața muncitoare” din 20 octombrie 1926 a scris că „pentru muncitorime, acest eveniment prezintă o deosebită importanță. În primul rînd, frontul unic oligarhic devine o realitate. În al doilea rînd, muncitorimea se va convinge de trădarea conducătorilor opoziționiști, luptînd pentru legalizarea singurului partid de clasă — partidul comunist și îndreptîndu-și pașii spre adevăratele organizațiuni — sindicatele unitare — care n-au încetat un singur moment să ducă lupta împotriva oligarhiei”⁶¹.

Partidul național din Ardeal — scria Tancred Constantinescu — urmărește prin fuziunea cu țărăniștii „să apară ca un partid pe țară, nu regional”⁶². Relevînd mobilul fuziunii el afirma că „Partidul național țărănist format din cele două partide nu constituie o unitate : de fapt sînt două partide regionale întovărășite pentru a ajunge la guvern”⁶³.

Referindu-se la fuziunea celor două partide, profesorul Stanciu Stoian recunoaște deschis că „se urmărește crearea unui al doilea partid de guvernămînt, partid care să alterneze la guvern cu partidul liberal. Cu aceasta partidul iese și el, cum se zice în limbajul vremii, din echivoc, tinzînd să fie un partid de ordine, al ordinii existente”⁶⁴. Se considera că fuziunea, pe baza unei platforme care cuprinde cele 10 puncte din 1924 va da naștere unui mare partid compact care să contrabalanseze acțiunea dăunătoare a partidului liberal...⁶⁵.

Fuziunea partidului național și a partidului țărănesc, ratificată de congresele celor două partide, la 10 octombrie 1926, a constituit un important factor în modificarea structurii politice a claselor dominante, un moment însemnat în întărirea forțelor opoziției.

Actul fuziunii a relevat faptul că partidul țărănesc a renunțat la unele din prevederile programatice care-i aduseseră un mare număr de simpatizanți din rîndurile maselor. Luînd atitudine împotriva acestei politici de cedare pe linie programatică, îndeosebi cu prilejul fuziunii, Ștefan Popescu-Filutza sublinia că „vechiul partid țărănesc a abandonat ideea luptei de clasă... mai cu seamă cu ocazia fuziunii pentru a face plăcere ciocoimei, care nu trebuia jignită nici măcar cu o sperietoare”⁶⁶. Menționînd că partidul național-țărănesc și-a schimbat, după fuziune, întreaga arhitectură spirituală, el considera că acesta a renunțat la „lupta de clasă și ca ideologie și ca înfăptuire, pentru că el însuși era un pretendent al favorizării de clasă”⁶⁷. Liderii celor două partide au

⁶¹ „Viața muncitoare”, din 29 octombrie 1926.

⁶² Tancred Constantinescu, *Efectele legii electorale și învățămintele ce decurg din alegerile făcute după război*, Buc., 1927, p. 16.

⁶³ Tancred Constantinescu, *op. cit.*, p. 16.

⁶⁴ Stanciu Stoian, *op. cit.*, p. 28.

⁶⁵ „Adevărul” din 6 iulie 1926.

⁶⁶ St. Popescu-Filutza, *Tragedia Țărănismului*, Ploiești, 1935, p. 45.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 46.

recunoscut că tratativele privind fuziunea și fuziunea ca atare au făcut că masele nu ne-au primit cu tot entuziasmul⁶⁸.

Fuziunea din 1926 a avut consecințe însemnate pentru Partidul național-țărănesc, ea a însemnat — apreciază Stanciu Stoian — „începutul unei crize fără sfârșit“⁶⁹.

Împotriva acestei fuziuni s-a ridicat dr. N. Lupu, care reproșă pe atunci conducătorilor partidului că pun un accent deosebit pe teorii în loc să găsească o soluție „să ducă partidul spre fapte, adică spre guvernare“⁷⁰. La 19 februarie 1927, cu prilejul unui banchet, el denunță fuziunea pentru a reînființa partidul țărănesc „pe vechile sale temelii“. Grupul său își reia vechea titulatură de „partid țărănesc“, astfel noul partid național-țărănesc înregistrează prima sa sciziune.

Aproximativ în același timp cu sciziunea dr. Lupu, Partidul național-țărănesc înregistrează și plecarea rămășițelor fostului partid takist (Filipescu și F. Antonescu) rămase în partidul național, care, ademenite de generalul Averescu, trec în Partidul poporului⁷¹.

Până a ajunge la conducerea țării, Partidul național-țărănesc, necompromis prin guvernare, nedemascându-se ca partid de clasă al burgheziei, cunoaște o înregimentare în cadrele sale a unui însemnat număr de membri. După venirea la guvern a acestuia se constată fenomenul de deplasare a multor membri ai P.N.T., spre stînga, ceea ce are drept consecință o creștere a potențialului organizațiilor de clasă ale proletariatului, concomitent cu slăbirea forței sociale și politice a partidelor burgheze.

Creșterea rolului P.N.L. în viața economică și politică, ca și interesul crescînd al partidelor de opoziție de a ajunge la guvernarea țării au determinat fenomenul de concentrare politică, de realizare a numeroase combinații politice. În cursul guvernării liberale din anii 1922—1926 sînt înghițite de marile partide politice — Partidul național liberal, Partidul țărănesc, Partidul Poporului — numeroase grupări politice, încît în alegerile din 1926 în loc de aproximativ cincisprezece grupări politice care participaseră în alegerile din anii 1919—1922, găsim doar opt grupări, în 1927 zece, iar 1928 numai șapte⁷².

Concentrarea numerică a partidelor politice a fost expresia întăririi dominației politice a marii burghezii, concomitent cu creșterea puterii ei economice.

O notă caracteristică a vieții politice din această perioadă este aceea că nici unul din partidele de guvernămînt nu apar singure în fața urnelor, ci cartelate cu alte grupări, fracțiuni sau partide politice⁷³. Cel mai important cartel electoral al opoziției burgheze a fost încheiat în 1926 între Partidul țărănesc și Partidul național. Astfel, în primele

⁶⁸ „Adevărul“, din 23 iunie 1926

⁶⁹ Stancu Stoian, *op. cit.*, p. 31.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 32.

⁷¹ Z. Ornea, *op. cit.*, p. 53.

⁷² Ion Saizu, Leon Eșanu, *op. cit.*, p. 86

⁷³ *Ibidem*, p. 87.

alegeri din 1926, Partidul național-țărănesc obține ca partid de opoziție cifra impunătoare de aproximativ 28% din voturi pe țară⁷⁴. Cu toate că, în alegerile din anul 1927, nu mai întrunește un procent așa de ridicat, ci 22%, totuși Partidul național-țărănesc a reușit să obțină în toate alegerile, inclusiv cele din anul 1932, procentajul cel mai mare de voturi efective pe țară (respectiv permanent⁷⁵). Bucurându-se de oarecare popularitate în rândul maselor, pe seama compromiterii liberalilor în politica lor antimuncitorească, alegerile din anul 1928 aduc P.N.Ț. un succes electoral obținând un mare număr de voturi 77,76%.

Succesul obținut de Partidul Național-Țărănesc în alegerile din decembrie 1928 se datorește și faptului că Partidul social-democrat realizează un cartel electoral cu P.N.Ț. Colaborarea unor lideri al P.S.D. cu Partidul național-țărănesc se manifestase încă înainte de alegeri, ea determinând desprinderea unui grup important de socialiști din partid și crearea Partidului socialist al muncitorilor din România, în frunte cu dr. L. Ghellerter, Ștefan Voitec, Zaharia Tănase, C. Mănescu etc.

De reținut faptul că la toate alegerile parlamentare, județene și comunale din perioada 1925—1933 a participat, de cele mai multe ori cu candidați pe liste proprii, și Blocul Muncitoresc-Țărănesc, organizație legală de masă, creată și condusă de Partidul Comunist Român.

Înțelegând necesitatea folosirii în condițiile date a tuturor formelor legale de luptă, P.C.R. a uzitat și de forma electorală. Precizând poziția partidului comunist în această problemă, Lenin sublinia că: „...participarea la alegerile parlamentare și lupta de la tribuna parlamentului este obligatorie pentru partidul proletariatului revoluționar, tocmai în vederea educării păturilor înapoiate ale clasei lui, tocmai în vederea deșteptării și luminării masei țărănești, puțin dezvoltată...”⁷⁶. Un succes răsunător obține Blocul Muncitoresc-Țărănesc în alegerile din 1931, cîștigînd cinci locuri de deputați în parlamentul țării⁷⁷. Astfel, partidul comunist aflat în ilegalitate a căutat să folosească parlamentul prin intermediul reprezentanților B.M.Ț., ca o tribună pentru afirmarea liniei sale politice și pentru demascarea caracterului antipopular al politicii claselor dominante. Dar, reacțiunea nu după mult timp, a invalidat mandatele deputaților aleși de clasa muncitoare și țărănime. Deputații B.M.Ț. au fost Lucrețiu Pătrășcanu, Aladar Imre, Ioan Ștefan, Munkacei Samuil și Obrad Comanov⁷⁸.

După scoaterea în afara legii a Partidului Comunist Român, în fața acestuia apar probleme deosebit de complexe cum au fost organizarea muncii ilegale, imbinarea activității ilegale cu cea legală, găsirea și utilizarea unor eficiente forme de activitate legală de către partid.

⁷⁴ Marcel Ivan, *op. cit.*, p. 11.

⁷⁵ Marcel Ivan, *op. cit.*, p. 11.

⁷⁶ V. I. Lenin, *op. cit.*, p. 11.

⁷⁷ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 19.

⁷⁸ A. Loghin, *Curs de Istorie contemporană a României*, partea I-a, 1918—1933, Iași, 1970, p. 375.

Frământările din interiorul partidului, situația grea din cadrul mișcării muncitorești, teroarea exercitată împotriva organizațiilor democratice și în special a P.C.R. creează mari dificultăți pentru activitatea acestuia.

Greutățile ivite, atât de ordin obiectiv cât și de ordin subiectiv, au fost învinse de partidul comunist, care a desfășurat o intensă muncă politică și organizatorică, de mobilizare a maselor la lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești. În vederea întăririi continue a legăturilor sale cu masele de oameni ai muncii de la orașe și sate, Partidul Comunist Român a creat și a condus numeroase organizații legale de masă, printre care și organizația politică amintită — Blocul Muncitoresc-Țărănesc.

Se constată, în această perioadă, o divizare a corpului electoral într-o sumedenie de partide și grupări politice burgheze, cu denumiri variate, dar cu ideologie apropiată sau identică, care preconizau în majoritatea cazurilor soluții asemănătoare în marile probleme care animau viața noastră politică de stat.

Singura forță politică reală din România interbelică, menită să răspundă cerințelor tot mai vii de înnoire a societății era Partidul Comunist Român. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea progresivă, vedeau în P.C.R. singurul partid care să mobilizeze masele în lupta pentru instaurarea unei noi orânduiri.

LA STRUCTURE SOCIALE-POLITIQUE DE LA ROUMANIE DANS L'ÉPOQUE DE L'ENTRE-DEUX-GUERRES MONDIALES.

Résumé

Dans la présente étude on met en relief les importantes modification d'ordre économique, social et politique qui ont eu lieu en Roumanie pendant la période de l'entre deux-guerres. On apprécie que l'effet social le plus notable des modifications d'ordre économique est représenté par la détermination plus complète des classes sociales fondamentales du régime capitaliste de notre pays — la bourgeoisie et le prolétariat.

En soulignant la structure sociale de cette période on a poursuivi la présentation des classes sociale et des couches sociales ainsi que les rapports entre elles, par la mise en évidence des modifications de la société et surtout de la paysannerie après la mise en pratique de la réforme agraire à la fin de la première guerre mondiale.

L'analyse de la structure politique de cette période dévoile la position des anciens partis politiques, des partis nouveaux qui apparaissent maintenant et des partis qui disparaissent de la scène politique de notre pays, ainsi que des relations entre ceux-ci. On souligne que la plus importante modification dans la structure politique de cette période a été déterminée par la fondation du Parti Communiste Roumain qui a élevé à une étape supérieure le mouvement prolétarien, révolutionnaire, la lutte des travailleurs pour une solution radicale des problèmes sociaux de notre pays.